

Pyrrhula pyrrhula – kalin
Coccothraustes coccothraustes – dlesk
Serinus citrinella – konopeljščica
Serinus serinus – grilček
Chloris chloris – zelenec
Spinus spinus – čižek
Carduelis carduelis – lišček
Linaria cannabina – repnik
Agriospiza flavirostris – ledinar
Acanthis flammea – brezovček
Acanthis hornemanni – polarnik
Carpodacus erythrinus – škrlatec
Pinicola enucleator – smrekovec
Loxia curvirostra – krivokljun

Loxia pytyopsittacus – borovčar
Loxia leucoptera – beloperutec
Miliaria calandra – pustotnik
Ocyris pusilla – strnadek
Emberzia cia – grižar
Emberzia hortulana – klopotnik
Emberzia leucocephala – pomotnik
Emberzia cirrus – plotnik
Emberzia citrinella – strnad
Schoeniclus schoeniclus – trstničar
Granativora melanocephala – guru
Calcarius lapponicus – ostriglež
Plectrophenax nivalis – zametnik
Montifringilla nivalis – vršičnik

Predlog za zaščito grmovnega ekosistema nad Račjim dvorom

A proposal how to protect the bushland at Račji dvor

UVOD

Danes, ko ekologična miselnost prodira v vse pore življenja in se ljudje zavedamo potrebe po neokrnjeni naravi, pri tem pa se tudi sramujemo in tajimo grobe posege zoper naravne danosti, poskušamo z administrativnimi odloki ohraniti fragmente ekosistemov, ki vsaj spominjajo na prvobitno krajino.

Namen pravnih prijemov za ohranitev narave je zaščititi jo pred naravovarstveno frigidnimi tehnologijami in planerji, ki iščejo dobiček v neodgovornem in izkoriščevalskem odnosu do narave. Pri tem se ne ozirajo na škodo, ki jo povzročajo z izkoriščanjem narodovega bogastva, mu delajo nepopravljivo škodo in nas druge bivajoče v tem prostoru okradejo za doživetje, ki mu pravimo stik z naravo.

Zavedajoč se potrebe po ohranitvi naravnih ekosistemov, se upiramo vsakemu krčenju zelenih površin (gozdov, grmišč, travnikov...) in zavarovanju tistih, ki zbujajo apetite naravovarstveno neosveščenim tehnologom.

OPIS BIOTOPA

Predlagano ozemlje leži v SZ delu Maribora na območju Rošpoha, v trikotniku Račji dvor – Vinarje – Brezovje – Račji dvor. To je neposredno nad črpališčem pitne vode Vrbanski plato.

Ozemlje je delno last srednje agronomske šole deloma Občine Maribor. Teren je močno nagnjen proti jugu. Hrib je porasel z grmovnato vegetacijo, ki daje specifičen videz. Čeprav ne gre za avtohtono rastlinsko združbo, do leta 1945 je bil na tem prostoru vinograd, bi za sedanjo zarast lahko rekli, da je na vrhuncu. V že več kot štiridesetih letih se brez posredovanja človeka ohranja termofilna rastlinska združba, ki jo sestavljajo: glog, črni trn, rdeči dren, kalina, navadna krhlika, šipek in še nekatere druge grmovnice. V takem ekosistemu pa najdejo zatočišče številne živalske vrste, ki v njem preživijo vse svoje življenje, se v njem razmnožujejo in vzrejajo mladiče, se v njem hranijo ali pa le prenočujejo in iščejo zavetišče.

Iz vzrokov ima ta rastlinska združba velik pomen za živali. Ne le, da jim ponuja vse zgoraj navedene možnosti, živali varuje pred nemirom,

ki ga povzroča človek s svojimi aktivnostmi. V današnjem stanju ekosistema je le ta neprijazen do človeka, zanj je težko prehoden, bodeč, ekonomsko nezanimiv. Zato se ga raje izogne, s tem pa ne vznemirja v njem prebivajočih živali.

Naravni biotopi v neposredni bližini mesta so namreč priljubljena mesta za organizacijo piknikov, športne aktivnosti in sprehode. Vsega tega pa navedeni predel ne omogoča.

Nevarnost, ki mu grozi, je ponovno zasaditev vinograda. To pomeni, da bi sedanjo grmovnato vegetacijo izsekali, zemljo pa zrigolali. S takim posegom bi v celoti izničili sedanjo podobo ekosistema.

UTEMELJITEV

Na hribu nad Račjim dvorom je od leta 1980 do 1990 bilo ugotovljenih 92 vrst ptic, od tega jih redno ali občasno gnezdi 55. Plodovi grmovnic so jeseni pomemben vir hrane selečim se pticam, predvsem iz rodu penic *Sylvia* in drozgov *Turdus*. Tako se v septembru in oktobru na preletu ustavlja ca. 30.000 selivk, predvsem pevk *Passeriformes*, (število preletnikov je ugotovljeno na osnovi lova z mrežami, z namenom obročkanja ptičev), kar pa že pomeni pomembno selitveno postojanko.

Pomembni gnezdilci

GRAHASTA PENICA *Sylvia nisoria* je naša največja predstavnica penic. Gnezdenje na pobočju nad Račjim dvorom je bilo odkrito leta 1984 (Bračko, 1984), glede na tamkajšnje razmere pa je verjetno gnezdila že pred tem. Odkriti so bili trije gnezdeči pari. Do danes ta vrsta redno gnezdi in je življenjsko vezana na združbo gostega grmovja, kakršnega najdemo na tem pobočju. V SV Sloveniji sta znani samo dve lokaliteti o gnezdenju te vrste. Prva je iz okolice Ormoža, druga pa je hrib nad Račjim dvorom, ki ga predlagamo za ornitološki rezervat. V Predlogu rdečega seznama ptičev Slovenije (Gregori, J., S. D. Matvejev, 1987) je vrsta uvrščena v kategorijo prizadete vrste.

RJAVA PENICA *Sylvia communis* – gnezdenje je znano od leta 1980, gnezdila je verjetno že pred tem. Čeprav ni tako redka kot grahasta penica in je pri nas splošno razširjena, pa njeno število nasploh naglo upada. Krivec za to so

melioracije, uničevanje grmovnatih sestojev in živih mej ter s ščavjem poraščenih predelov. V Predlogu rdečega seznama ptičev Slovenije (Gregori, J., S. D. Matvejev, 1987) je uvrščena v kategorijo ranljive vrste.

PLOTNI STRNAD *Emberiza cirius* je glede na areal razširjenosti mediteranska vrsta. Zadnja leta ga vidimo tudi v kontinentalnem delu Slovenije. V bližini Račjega dvora je bilo leta 1988 prvič ugotovljeno gnezdenje. Vrsta se redno zadržuje na tem področju in je glede prehranjevanja vezana na grmovno pobočje. V SV Sloveniji je Urbanski plato edini znani kraj doslej, kjer plotni srnad zanesljivo gnezdi. To pa hkrati predstavlja SV mejo areala.

Spisek vseh ugotovljenih vrst ptic na hribu nad Račjim dvorom:

Legenda:

GN – gnezdeča vrsta

NG – negnezdeča vrsta

Pernis apivorus; sršenar – NG
Circus aeruginosus; rjavi lunj – NG
Accipiter nisus; skobec – NG
Accipiter gentilis; kragulj – NG
Buteo buteo; navadna kanja – NG
Falco tinnunculus; navadna postovka – GN
Falco subbuteo; škrjančar – GN
Phasianus colchicus; fazan – GN
Columba palumbus; grivar – GN
Streptopelia decaocto; turška grlica – GN
Cuculus canorus; kukavica – GN
Strix aluco; lesna sova – GN
Asio otus; mala uharica – GN
Apus apus; črni hudournik – NG
Upupa epops; smrdokavra – NG
Jynx torquilla; vijeglavka – GN
Picus canus; siva žolna – GN
Picus viridis; zelena žolna – GN
Dendrocopos major; veliki detel – GN
Dendrocopos minor; mali detel – GN
Galerida cristata; čopasti škrjanec – NG
Alauda arvensis; poljski škrjanec – NG
Hirundo rustica; kmečka lastovka – GN
Delichon urbica; mestna lastovka – GN
Anthus trivialis; drevesna cipa – GN
Anthus spinoletta; vriskarica – NG
Motacilla cinerea; siva pastirica – NG
Motacilla alba; bela pastirica – GN

Bombycilla garrulus; pegam – NG
Troglodytes troglodytes; stržek – GN
Prunella modularis; siva pevka – NG
Erithacus rubecula; taščica – GN
Luscinia megarhynchos; mali slavec – NG
Phoenicurus ochruros; šmarnica – GN
Phoenicurus phoenicurus; pogorelček – GN
Saxicola rubetra; repaljščica – GN
Saxicola torquata; prosnik – GN
Turdus merula. kos – GN
Turdus pilaris; brinovka – NG
Turdus philomelos; cikovt – GN
Turdus iliacus; vinski drozg – NG
Turdus viscivorus; carar – GN
Acrocephalus schoenobaenus; bičja trstnica – NG
Acrocephalus palustris; močvirska trstnica – NG
Acrocephalus scirpaceus; srpična trstnica – NG
Hippolais icterina; rumeni vrtnik – NG
Sylvia nisoria; grahasta penica – GN
Sylvia curruca; mlinarček – NG
Sylvia communis; rjava penica – GN
Sylvia borin; vrtna penica – NG
Sylvia atricapilla; črnoglavka – GN
Phylloscopus collybita; vrbja listnica – GN
Phylloscopus trochilus; kovaček – NG
Phylloscopus sibilatrix; grmovščica – NG
Regulus regulus; rumenoglav kraljiček – GN
Regulus ignicapillus; rdečeglavi kraljiček – NG
Muscicapa striata; sivi muhar – GN
Ficedula albicollis; belovrati muhar – GN
Ficedula hypoleuca; črnoglav muhar – NG
Aegithalus caudatus; dolgorepka – GN
Parus palustris; močvirska sinica – GN
Parus ater; menišček – GN
Parus cristatus; čopasta sinica – NG
Parus caeruleus; plavček – GN
Parus major; velika sinica – GN
Sitta europea; brglez – GN
Certhia brachydactyla; kratkoprsti plezalček – GN
Remiz pendulinus; plašica – NG
Oriolus oriolus; kobilar – GN
Lanius collurio; rjav srakoper – GN
Garrulus glandarius; šoja – GN
Pica pica; sraka – GN
Corvus monedula; kavka – NG
Corvus frugilegus; poljska vrana – NG
Corvus corone cornix; siva vrana – GN
Sturnus vulgaris; škorec – GN
Fringilla coelebs; ščinkavec – GN
Passer domesticus; domači vrabec – GN

Passer montanus; poljski vrabec – GN
Fringilla montifringilla; pinoža – NG
Serinus serinus; grilček – GN
Carduelis chloris; zelenec – GN
Carduelis carduelis; lišček – GN
Carduelis spinus; čížek – NG
Acanthis cannabina; repnik – GN
Acanthis flammea; brezovček – NG
Loxia curvirostra; krivokljun – NG
Pyrrhula pyrrhula; kalin – NG
Coccothraustes coccothraustes; dlesk – GN
Emberiza citrinella; rumeni strnad – GN
Emberiza cirlus; plotni strnad – GN
Emberiza schoeniclus; trstni strnad – NG

Ptice so zadnji ali pa predzadnji člen prehranjevalne verige. Glede na bogastvo navedenih vrst lahko sklepamo, da so tudi druge živalske skupine temu primerno bogato zastopane.

NAMEMBNOST

Zaščiteno področje naj bi imelo funkcijo rezervata (ornitološki rezervat), v katerem bi lahko tudi v bodoče nemoteno živeli rastlinski in živalski organizmi v taki sestavi, kot živijo danes. To pa tudi ustreza namenom varovanja podtalnice oz. vodnjakov pitne vode na Vrbanskem platoju.

Ker je termofilna združba grmičevja v procesu počasnega zaraščanja v gozd, ki pa je lahko na tem prisojnem pobočju dolgotrajen proces, menimo, da bo ornitološki rezervat prostor širšega raziskovalnega in učnega pomena.

Predlagamo, da za obiskovalce rezervata ostanejo samo obstoječe peš poti, ob njih in na mejah rezervata pa se postavijo ustrezne opozorilne table. Predlagamo tudi, da se v rezervatu prepove nenadzorovana sečnja ali požiganje.

Štajerska sekcija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije prevzame nase odgovornost vzdrževanja ornitološkega rezervata.

SKLEP

Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine Maribor predlagava, da sproži postopek za zavarovanje predela nad Račjim dvorom.

LITERATURA:

BRAČKO, F. (1984): Iz ornitološke beležnice. *Acrocephalus* 5, 21 : 46. Ljubljana.

GREGORI, J., S. D. MATVEJEV (1987): Predlog rdečega seznama ptičev Slovenije. *Varstvo narave* 13, 69–78. Ljubljana.

V decembru 1990, Maribor

Franc Bračko, Gregorčičeva 27, Maribor

Franc Janžekovič, Maistrova 10, Maribor

Skrivnostna fotografija Mystery photograph

Gotovo se še spominjate prispevka o težavah pri prepoznavanju cararjev, objavljenem v 45. št. naše revije. Razen slabega poznavanja cararjev (ker veljajo za neproblematične, jih zaznavamo le površno) in svetlobnih razmer, ki pozimi zelo variirajo, lahko prepoznavo oteži tudi tako nakučna okoliščina, kot je senca žice, na kateri opazovana ptica čepi. Na posnetku F. Bračka, nastal je 25. februarja 1990 v Mariboru, je senca padla na konice krmilnih peres in ustvarila res neverjetno in za dvomljivce izzivalno »črno manšeto na belem repu«. *Urednik*

Nove knjige New books

BIRDS BY CHARACTER
ROB HUME

Marca leta 1990 je pri založbi MACMILLAN LONDON LTD izšel nov žepni priročnik z naslovom PTICE PO ZNAČILNOSTIH, ki začenja novo generacijo ornitološke literature, namenjene opazovanju ptic po vtisu. Če za trenutek pozabimo barvne detajle perja (na katere tako prisegamo) in se posvetimo obliki ptice, njenemu vedenju in vtisu, ki ga kot živo bitje naredi na nas, bomo kmalu začeli uživati v opazovanju še tako običajnih vrst! Iz samega vedenja poskusimo izvedeti

